

PERSONAJE FEMININE DIN ROMANELE LUI DUILIU ZAMFIRESCU -STUDIU-

Prof. Gligă Ramona
Școala Gimnazială Podari, Județul Dolj

Duiliu Zamfirescu s-a născut pe 30 octombrie 1858 la Plainești în județul Râmnicu-Sărat. Și-a început activitatea literară în 1877 când a publicat versuri sentimentale în revista "Ghimpele". În 1883 i-a apărut primul volum "Fără titlu", cuprinzând poezii și nuvele, urmat, în 1888, de volumul "Novele" care cuprindea operele publicate mai întâi în revista "Convorbiri literare": "Locotenent Sterie", "Conu Alecu Zăgănescu" etc. În aceste scrieri de început se schițează subiectele și personajele pe care le va relua și dezvolta apoi în operele de maturitate literară- romanele care alcătuiesc Ciclul Comăneștenilor: "Viața la țară" (1894-1895), "Tănase Scatiu" (1895-1896), "În război", "Îndreptări" și "Anna".

În studiul de față mi-am propus să realizez o analiză a evoluției personajelor feminine conturate în primele două volume ale Ciclului Comăneștenilor: Șașa Comăneșteanu din romanul "Viața la țară" și Tincuța Murguleț din romanul "Tănase Scatiu".

Voi începe abordarea de față citând opinia lui E. Lovinescu exprimată în volumul "Critice" VI, 1928: *"Viața la țară", un poem al vieții câmpenești [...]. La țară Duiliu Zamfirescu a văzut un boier bătrân, Dinu Murguleț [...]; alături, la Comănești, a mai văzut o curte boierească de tinere odrasle, dintre ale căror capete bucălate se desprinde icoana surorii mai mari, a neuitatei Șașa, care nu există în întreaga literatură română un suflet mai nobil, mai armonios în ritmul intern și extern, o realizare mai completă și mai poetică a unor însușiri pozitive.*

Șașa, ca personaj al romanului, își face intrarea în capitolul al doilea, în momentul în care îi spune boierul Dinu Murguleț dorința surorii sale muribunde, coana Diamandula, de a veni în cameră pentru a-i vorbi. De la începutul romanului ni se dezvăluie starea civilă a Șașei - necăsătorită- și dorința puternică de a nu accepta schimbarea acestei stări. Întrebarea lui Dinu Murguleț, vechi prieten al tatălui său: "de ce nu vrei să te măriți, fato?", primește un răspuns ferm, matur și sincer din partea acesteia: "Ți-am spus de atâtea ori: eu am o familie, fără să mă mărit; dacă m-aș mărita, aș avea două și aș fi, desigur, mamă rea, ori pentru unii, ori pentru alții. [...] Acum am și îmbătrânit [...]"

Trecută de vârsta primei tinereți, Șașa și-a asumat rolul de mamă pentru frații ei Mihai, Victoria și Mary. După moartea părinților, sora cea mare administrează moșia de la Comănești cu pricepere, dăruire și dragoste față de pământurile natale: "Părinții ei trăiseră la țară, ea era născută acolo, crescută pe lângă tată-său în idei statornice de iubire a pământului strămoșesc.[...] Șașa, orfană, devenise mama fraților ei orfani și păzitoarea numelui și averii ce-i rămăseseră de la părinți."

Șașa este un personaj complex, care evoluează pe parcursul romanului. Ancorată în prezent, cu gândul la aspectele concrete ale vieții la moșie, ea se gândea uneori la o altfel de viață pe care tinerețea o poate oferi: "Era mai întotdeauna așa de ocupată de lucruri reale imediate, încât rar mai avea vreme să viseze. Dar, oricât de rar, o prindea și pe ea dorul de o lume caldă, senină, în care inima i se revărsa în comori de tinerețe."

Sosirea lui Matei Damian la Ciulniței, prilejuită de dorința mamei sale de a-l revedea înainte de a muri, va duce la schimbarea destinului atât al acestuia cât și al Șașei. Matei era hotărât să nu se însoare, dar, la recomandarea mamei sale de a o cunoaște mai bine pe Șașa, începe să-i facă vizite descoperind o ființă de o rară puritate sufletească și de o frumusețe fizică cuceritoare: "Ea se sculă de pe scaun, zâmbind, cu bustul drept, încheiat în linii armonice, plin la piept și în umeri, iar la brâu subțire, legat într-o largă panglică de mătase. Era așa de sigură pe sine, atât de firește vorbea și se mișca, încât înrăurea pe toată lumea dimprejurul ei." Fire respectuoasă, se dovedește apropiată de țărani, le împărtășește necazurile și, după slujba de

duminică, intră în vorbă cu aceștia: "După biserică, Sașa se înclină ușor către oameni[...] Apoi se mai opri să mai întrebe pe una de un copil bolnav, pe alta dacă a melițat cânepa, pe o a treia s-o cheme la curte [...]"

Întâlnirile cu Matei Damian îi provoacă Sașei emoții puternice, emoțiile pe care le simte o ființă îndrăgostită, mai ales că ea nutrea încă din copilărie o dragoste ascunsă față de acesta. Sentimentul devine reciproc, Matei căutând prilejuri de a merge cât mai des la Comănești pentru a fi în preajma ei, întrucât "i se părea că-i lipsește ceva". De altfel, Matei i se destăinuie sincer: "Alături de dorul meu de țară, sta dorul de cineva, iubit dar necunoscut. Îmi părea că trebuie să te întâlnesc. M-ai însoțit întotdeauna și peste tot și, cu toate acestea, nu știam cine ești." "[...]cunoscându-te, îmi pare că ești aceea pe care o doream, întocmai, aievea, mai dulce și mai bună decât o visam..." Așadar, Sașa devine iubita ideală, ființa care îl determină pe Damian să-și schimbe concepția despre viață și să poată împlini una dintre dorințele mamei lui. Sașa îl cucerește prin toată ființa ei și alături de ea își dorește să cunoască fericirea.

Pe parcursul romanului, boierul Dinu Murguleț o caracterizează pe Sașa de mai multe ori în mod direct. Astfel, în fața nepotului său Matei, subliniază: "Sașa e un înger. Pentru mine nu e nicio deosebire între Tincuța și Sașa.[...] Sașa e cea mai bună, cea mai dulce făptură- atât de bună, încât, dacă ar fi fost bărbat, i-aș fi dat pe Tincuța." Aflând despre intenția lui Matei de a se căsători cu Sașa, îl asigură că vor avea o viață frumoasă împreună, dar îi pune în vedere un fapt important: "Numai să cauți să fie și ea fericită." Plecarea Sașei la Paris pentru a-l însoți pe fratele său Mihai, îl face pe Matei să-i simtă din ce în ce mai mult lipsa, iar portretul pe care aceasta i-l adusese de la Paris dezvăluie talentul lui Duiliu Zamfirescu de a trece de la descrierea peisajelor la descrierea de tip portret: "El se apropie de masă, se plecă binișor spre portret și se uită lung la dânsul...Ce transparență sufletească în ovalul obrazului acela!...Luă portretul în mână și veni la fereastră. I se părea că niciodată nu văzuse așa de aproape pe Sașa. Pentru întâia dată băgă de seamă ce păr minunat avea."

Cu bucurie, boierul Dinu Murguleț îi încredințează lui Matei pe Sașa îndeplinind astfel dorințele mai vechi ale familiilor celor doi, dar mai ales, îndeplinind dorința lor de a fi fericiți. Romanul se încheie cu sublinierea foarte importantă privind destinul Sașei: "Sașa [...] zâmbea din ochii ei de femeie fericită [...]"

Sașa cucerește prin personalitatea sa puternică, prin cuminența și chibzuința sa. Sigură pe sine, ține în mâini soarta moșiei de la Comănești, discută cu vătaful și cu țăranii pentru împlinirea rânduinelor legate de strângerea recoltei, se preocupă de viitorul fraților săi.

În literatura română, Sașa Comăneșteanu rămâne un personaj remarcabil, model pentru alți scriitori precum Garabet Ibrăileanu care o înzestrază pe Adela (personajul romanului cu același nume) cu delicatețea sufletească a eroinei "Vieții la țară".

Duiliu Zamfirescu, vorbind despre romanul al doilea al Ciclului Comăneștenilor, "Tănase Scatiu", preciza că: "E vorba de Tincuța, de Mihai (în parte) și de mitocanul de Scatiu, devenit om grozav." "(...) e tocmai viața Tincuței cu arendașul îmbogățit și, în al doilea plan, cu Mihai."

Tincuța Murguleț este o altă prezență feminină al cărei destin se conturează în cele două romane. În romanul "Viața la țară" o cunoaștem pe tânăra și naiva Tincuța, fiica boierului Dinu Murguleț. Fata este bună prietenă cu surorile Sașei vizitându-se și petrecându-și timpul împreună și se află la vârsta la care apar primele sentimente de dragoste. Astfel, ea este îndrăgostită de Mihai Comăneșteanu, semnele fiind surprinse de scriitor în timpul derumului spre Ciulniței trecând pe lângă un cimitir, noaptea, când ea este cuprinsă de frică: "Mihai simți din nou brațul Tincuței sub al său; Tincuța păru a-și aduce aminte că se lipise prea mult de băiat și se dete puțin în lături." Este, se pare, un sentiment împărtășit, întrucât Mihai, care se pregătea de plecarea la Paris o întreabă: "- De ce nu vii și dumneata la Paris, zău așa?"; "-Ce bine am petrece!...Ne-am vedea în toate duminicile." Temerea tânărului, că sentimentele dintre ei se vor schimba din cauza plecării în străinătate, este înlăturată de Tincuța care îl asigură însă că îl va aștepta: "-Poate chiar te găsească măritată când m-oi întoarce... Ea îi dădu din cap că nu."

În existența Tincuței se înregistrează o ruptură dintre vis și realitate. Dragostea dintre ea și Mihai este o dragoste pură, adolescentină. "Măritată cu Tănase Scatiu, fata își va înmormânta poezia și sufletul în cea mai vulgară și ucigătoare dintre căsnicii.", preciza Al. Săndulescu în Prefața romanului.

Romanul se deschide cu scena sosirii lui Tănase acasă, după ce îl bătuse pe drum pe Stoica și ajunsese cu trăsura fără vizitii. Scena este importantă întrucât se evidențiază caracterul dur al lui Scatiu. Cu avarul Tănase Scatiu se căsătorise Tincuța fără să nutrească față de acesta vreun sentiment de dragoste. În casa lui, ea cunoaște nefericirea și umilința. Fetița lor, Zoița, își respinge tatăl: "-Nu vrei să stai cu tata? Încercă el să zică, cu glas blajin. – Nu, răspunse fata, gata să plângă. –Atunci, hai, marș![...] –Marș! Să nu te mai văd în ochii mei, urâto!" Alături de un astfel de soț trăia Tincuța, fiind supraveghetă și de ochii soacrei "rea, bețivă, nevoiase." În prezența altor persoane, Tincuța nu îl contrazicea cu nimic pe Scatiu: "La fiecare observație a bărbatului său, își pleca ochii în farfurie: se ținea cât putea să nu răspundă, ca să nu provoace scene de față cu lumea, și mai cu seamă cu slugile." Când erau doar ei doi, ea avea curaj să-i spună în față părerea: "–Ești un mojić, îi zicea Tincuța printre dinți [...]"

Din capitolul I al romanului, autorul anunță primele semne de boală ale acesteia: "tușea din când în când, o tuse seacă urâtă." Sensibilă, miloasă, Tincuța își iartă soacra pentru tot ceea ce îndurase: "de la un cârd de vreme, i se făcuse milă de ea, fiindcă era bolnavă." Bolnav era și tatăl său, boierul Dinu Murguleț, care "vrând-nevrând, trebui să vină la ginere-său" și să observe nefericirea fiicei sale: "Spune adevărul, nu te ascunde de mine, că eu văd toate, văd toate, parcă aș fi de față." Tincuța nu avea cui să-i vorbească, nu putea să verse o lacrimă, era nevoită să țină ascunse faptele soțului în fața tatălui. Boierul regretă încheierea căsătoriei: "Atât copil am avut, și acesta e nenorocit..."

În capitolul V se precizează motivul care a stat la baza căsătoriei Tincuței: dorința mamei sale, coana Sofița, de a nu muri înainte de a-și vedea fata căsătorită, dar și visul fetei de a avea propria casă în care să poată primi lume, să fie stăpână, să trăiască la oraș. Toate acestea au dus spre Scatiu. Tincuța "își făurea o lume primejdioasă de iluzii", o lume așa cum întâlnea în romanele franțuzești pe care le citea. Cu timpul, se pare că îl uitase pe Mihai, uitase de promisiunea pe care i-o făcuse, așa încât, după întâia venire a lui în țată, ea s-a măritat cu Scatiu. Reîntâlnirea cu Mihai, în timpul vizitei pe care acesta o face la casa lui Tănase Scatiu, este prilejul cu care Tincuța îi declară că doar pe el l-a iubit și că este nefericită, simțindu-și chiar moartea: "Te visez aproape în toate nopțile."

Tincuța înțelege că ceea ce o mai lega de lume era fata sa. Acesteia i se mai adăuga dragostea față de Mihai care nu îi era aproape. În preajma ei erau tatăl său, care devenise egoist și dornic de a-și recupera moșia de la Ciulniței, și soțul său, odios și neîndurător. Tincuța se gândește din ce în ce mai des la moarte, fapt care se întâmplă după plecarea lui Mihai.

Personajul feminin al romanului este prezentat în evoluția sa. Fiica boierului descoperă viața prin intermediul romanelor, visează la întemeierea unei familii fericite, iubește viața, dar, odată intrată în casa lui Sotirescu, totul se spulberă. Tincuța suferă din cauză că nu este pregătită pentru a putea alege, nu cunoaște bine oamenii, întrucât este tânără, lipsită de experiență. Din acest punct de vedere, pot afirma că Sașa cunoaște fericirea, întrucât este matură și înțelege ce poate să-i ofere căsătoria cu Matei Damian. Dacă "Viața la țară" este romanul Sașei, un roman al optimismului și al iubirii, "Tănase Scatiu" este romanul Tincuței, al unei vieți scurte și triste.

Atât Sașa cât și Tincuța se înscriu în galeria personajelor feminine ale romanelor românești care au rezistat timpului și pe care le-au cunoscut generații de cititori.

Bibliografie:

Zamfirescu, Duiliu, *Poezii. Nuvele. Viața la țară*, Editura Albatros, București, 1990 (Prefață, tabel cronologic și note de Al. Săndulescu)

Zamfirescu, Duiliu, *Tănase Scatiu*, Editura ErcPress, București, 2009